

cultuur & media

recensie

Jansons' keurtroepen maken de blits

Klassiek

Koninklijk Concertgebouworkest, Ferruccio Furlanetto (bas) olv Mariss Jansons op 25/8 in Robeco Zomerconcerten, Concertgebouw Amsterdam.

Het Koninklijk Concertgebouworkest (KCO) was woensdag officieel terug van vakantie en speelde een exemplarisch en euforisch ontvangen concert in de volgepakte thuis haven. Die werd meteen weer verlaten, want vanavond treedt 'het beste orkest ter wereld' met hetzelfde programma aan op de Salzburger Festspiele om in de dagen erna Edinburgh, Luzern en Berlijn aan te doen met een mooie variatie aan programma's, waaronder Mahlers Derde symfonie.

Bijna al die concerten worden gedi- rigeerd door Mariss Jansons. De chef-dirigent was woensdag voor het eerst weer in Amsterdam, nadat hij aan het eind van vorig seizoen concerten had moeten afzeggen wegens hartproblemen.

Na dit eenmalige optreden hier en de erop volgende tournee moet Jansons wederom op de operatietafel plaatsnemen. Zijn geplande Amsterdamse concerten met Anton Bruckners Zevende symfonie worden daarom volgende maand overgenomen door Bernard Haitink – vervanging op hoog niveau dus.

Alsof Jansons wilde bewijzen dat het met hem, ondanks al die medische ingrepen, prima gaat, dirigeerde hij woensdag met ongebreidelde energie en geconcentreerde precisie een concert om in te lijsten. De discipline die hij aan de uitgebreide groep strijkers in Bartóks 'Muziek voor snaarinstrumenten, slagwerk en celesta' wist op te leggen was adembenemd.

Hier zaten de keurtroepen van het KCO en ze zullen er elders in Europa beslist de blits mee maken.

Dirigent en musici wisten hoor- en voelbaar te maken wat voor geweldige muziek Bartók in 1936 neerpende. Dat begin alleen al! Een klankveld als een rimpelloze duistere zee, stil en mysterieus. Maar onder dat gladde oppervlak loerde direct de dreiging van iets onbestems.

Weergaloes hoe Jansons die lagen in de compositie wist bloot te leggen. Perfect ook de uitvoering van Stravinsky's suite uit 'L'oiseau de feu'. De huiveringwekkend mooie manier waarop Gustavo Nuñez zijn fagotsolo speelde mag model staan voor de superbe klankwaliteit die het hele orkest deze avond liet horen.

Maar het absolute hoogtepunt van de avond was de uitvoering van Moesorgski's 'Liederen en dansen van de dood' door Ferruccio Furlanetto. De Italiaanse belcantos is een wereldster en niet zonder reden. Het is maar zelden dat er in Nederland zo'n warme, overweldigende en egale stem te horen is.

Furlanetto, die de onlangs overleden Cesare Siepi als zijn grote voorbeeld ziet, is een Italiaanse zanger tot in de perfectie. Dat betekent bovenal: legato, legato, legato! En dramatische inleving natuurlijk.

Een onvergetelijke ervaring deze uitvoering, geschraagd door lucide begeleidingen van de wonderbaarlijke Jansons. Furlanetto was de parel in de kroon van zijn terugkeerconcert.

Peter van der Lint

Elke cultuur heeft zijn traditionele instrumenten met ieder hun eigen speelwijze. Zet de musici van deze instrumenten bijeen en je krijgt het Atlas Ensemble. Dat repeteert en speelt dit weekeinde in Amsterdam.

Ensemble dat de cultuur

Joël Friso

Het is een bont gezelschap topmusici en componisten uit Oost-Europa en het Midden-Oosten tot aan Oost-Azië dat bijeen is in het conservatorium van Amsterdam voor de Atlas Academy. Onder leiding van componist Joël Bons wordt twee weken lang naar elkaar traditionele instrumenten geluisterd en samen gemusiceerd. „Je kunt al die verschillende instrumenten goed mengen in één muziekstuk”, zegt Bons. „Maar de verschillende cultureel bepaalde muziekpraktijken maken de uitvoering niet altijd gemakkelijk.”

Tijdens een van de sessies wacht Bons even met het uitdelen van bladmuziek aan zijn twintig muzikanten, die samen het Atlas Ensemble vormen. Hij wil het publiek

in de zaal, dat voornamelijk uit componisten bestaat, laten zien wat volgens hem in essentie de gehele tijd gebeurt. Bons geeft de muzikanten alleen een indicatie van de tonen die ze moeten spelen, en laat het verder over aan hun improvisatiekunsten. Zo laat hij de Chinese Lan Weiwei met haar 'pipa' als tegenspeler reageren op 'tar'-speler Elchin Nagijev uit Azerbeidzjan. Het resulteert in een prachtig samenspel. Zichtbaar onder de indruk van het talent, kijkt Bons lachend om naar het publiek: „Daar heb je helemaal geen componist voor nodig.”

Maar wanneer Bons vervolgens de bladmuziek uitdeelt van de compositie die hij net nog in woorden overbracht, treden er meteen problemen op. Sommige muzikanten begrijpen niet wat ze moeten spelen. Enkele muzikanten, met name die uit de

Kaukasus, kunnen amper noten lezen. En een Chinese muzikant die er eerst bovenuit sprong, speelt nu haar partij verkeerd, hoewel ze precies doet wat er geschreven staat. Bons legt uit: „Wij in het westen luisteren harmonisch, naar het geheel der klanken. Zij is gewend lineair te luisteren, alleen naar haar eigen partij.”

Uit deze problematiek is volgens Bons de Atlas Academy, die dit jaar haar tweede editie beleeft, ontstaan. „Beide groepen moeten uit hun comfortzone komen; zij die gewend zijn al hun muziek uit te schrijven en zij die een orale overdracht kennen.” Juist daarom is er een componist nodig, om de musici uit te dagen iets cultuuroverstijgends te doen. „Die zal zijn vindingrijkheid aan moeten spreken.”

Dat dit verschillend aangepakt kan worden, blijkt uit de volgende sessie van de middag. Daarin wordt een werk gespeeld van een van de gastcomponisten, de Canadeses Mark Armanini, die afkomstig is van het Vancouver Inter-Cultural Orchestra. Het complete Atlas Ensemble wordt er voor aangevuld met enkele West-Europese instrumenten. Nu mengt de variëteit aan geluiden zozeer, dat het ensemble opgaat in een groot strijkorkest, waardoor een overbekende klank geproduceerd wordt. Bekend in het westen althans.

Cynthia van Eijden luistert mee in de zaal. De Nederlandse is een van de componisten, die een schets meegeven hebben om hier met het ensemble uit te proberen. Ze weet heel goed dat ze rekening moet houden met de verschillende aangeleerde gewoontes van de musici. „Ik schrijf daarom niet met het instrument

maar met de persoon in gedachten”, zegt Van Eijden.

Volgens Bons is het Atlas Ensemble meer een concept dan een ensemble. Het strakke programma dat de topmusici voorgeschoteld krijgen, is in eerste instantie om van te leren en met elkaars culturele gewoontes in contact te komen. „Muziek is wat volkeren met elkaar verbindt.” Iets wat hij heel concreet meemaakt in het ensemble. „Tussen het islamitische Azerbeidzjan en het christelijke Armenië zijn veel politieke vetes. Maar ondertussen spelen musici uit beide landen hier samen. Je kunt niet zomaar mensen bij elkaar zetten. Dit zijn mensen die werkelijk geïnteresseerd zijn en zich open stellen voor anderen.”

En zo wordt er de hele dag gemusiceerd. Zelfs vrije tijd wordt ingedeeld met een experimentele jam-

sessie. Alsof de musici er niet genoeg van kunnen krijgen, is er 's avonds nog een klein concert in de openbare bibliotheek naast het conservatorium. Het is wel een heel bescheiden zaaltje voor de 'sarangi' meester Dhruva Ghosh uit India, die normaal voor een groter publiek zijn oosterse klanken ten gehore brengt.

Bons reist de hele wereld over op zoek naar musici voor zijn ensemble. „Als je hier aan begint, dan ben je nog lang niet klaar. Dus ja, mijn verlanglijstje is lang.”

enz. enz.

Ere-Oscars voor Godard en Coppola

Regisseurs Jean-Luc Godard en Francis Ford Coppola krijgen een ere-Oscar voor hun volledige oeuvre. Godard (79) krijgt de prijs tijdens een speciale ceremonie in Hollywood op 13 november. Coppola (71) krijgt zijn beeldje voorafgaand aan de reguliere uitreiking van de Oscars in februari 2011.

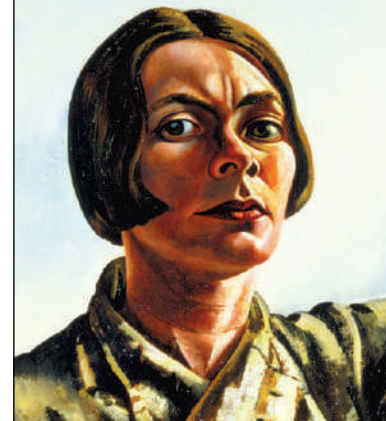
Godard ('A Bout de Souffle', 1960) is één van de pioniers van de nouvelle vague, de Franse filmstroming die probeerde begin jaren zestig los te komen van de beperkingen van de klassieke cinema om zo een meer geïmproviseerde stijl te creëren. Coppola ('The Godfather', 1972) was één van de meest vernieuwende Amerikaanse filmmakers uit de tweede helft van de twintigste eeuw.

Biografie in de maak over Boudewijn Büch

Een groep naast familieleden en vrienden van Boudewijn Büch wil een biografie laten schrijven over de overleden schrijver en presentator. Een speciaal gevormde werkgroep, onder leiding van televisiemaker Frits Barend, is op zoek naar een biografie. De biografie moet in 2016 in de winkels liggen.

Ook komt er in 2012, tien jaar na zijn dood, een tentoonstelling over zijn leven en werk in zijn zo geliefde Artisbibliotheek, onderdeel van de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam.

advertentie

schitterend overzicht
- Den Haag Centraal

Ferdinand Hodler
Oskar Kokoschka
Jan Toorop
Carel Willink
Pablo Picasso
Jan Schoonhoven
Piet Mondriaan
Wassily Kandinsky
Fernand Leger
Francis Bacon
Egon Schiele
Max Beckmann
Marlene Dumas
Vincent van Gogh
Claude Monet
Giorgio Morandi
Ernst Ludwig Kirchner
Donald Judd
Louise Bourgeois

Gemeente museum Den Haag

tv Willem Pekelder

November 1990: Margaret Thatcher maakt haar aftreden als premier bekend.

Bloedstollende film over laatste dagen Thatcher

De 'Future express' van Nipkow-schrijfwinnar Rob Hof rijdt weer, maar de NCRV had die trein toch niet zonder voorafgaand omroepbericht mogen laten vertrekken. TV-kijkers lezen ook kranten. Ze weten dat Hof van fraude wordt verdacht en naar China is gevlucht, waar hij zijn onschuld volhoudt. De NCRV deed of haar neus bloedde en dat is raar voor een journalistieke organisatie.

Goed, Hof treint nu op tv door Argentinië, dat nog altijd worstelt met de naweeën van de militaire dictatuur (1976-1984). Juist nu Argentinië een democratie is, lijken oude wonden steeds schrijnender. De 'dwaze moeders' laten geen donderdag voorbijgaan om te demonstren. „Elke keer als ik het plein opkom, voel ik me sterker. Ik word door de jaren heen alleen maar kwader”, vertelt één van hen.

Maar ook jongeren voelen nog de pijn van de onderdrukking. „Ik herinner me hoe bang ik was als de militairen voorbij reden. Ze konden met je doen wat ze wilden”, zegt een jonge vrouw. „Wandaden beginnen klein, je moet meteen in actie komen”, is de les die ze uit het verleden trekt. Hof weet ook met zijn tweede reeks 'Future express' te boeien, al had deze eerste aflevering nog niet de diepgang die we van hem gewend zijn.

Argentinië, en dan met name de Falklandoorlog, kwam ook voorbij in 'Who killed Maggie?' op Canvas. Het vertrek van premier Thatcher in 1990 blijft intrigeren omdat het niets te maken had met een democratisch proces (geen Lagerhuis of kiezer kwam eraan te pas), maar alles met een Shakespeariaans koningsdrama. De Franse filmregisseur Willam Karel – bekend van

portretten van John F. Kennedy, George W. Bush en François Mitterrand – sprak de samenzweerders. Los van de vraag hoe volledig je kunt zijn als beide hoofdrolspelers, Thatcher en Heseltine, wegens ziekte niet meedoen, maakte Karel een bloedstollende film.

De Britse openhartigheid moet de Franse cineast, gewend aan de zijwiscultuur van politiek Parijs, hebben doen duizelen van geluk. „Ik heb haar mensen zien vernietigen”, zegt John Cummer (landbouw). „Thatcher heeft zichzelf de das omgedaan door die foute gemeentebelasting, de poll tax”, meent Kenneth Clarke (gezondheid). Langzaam voert de documentaire de suspense op, als wordt toegewerkt naar het vertrek van vice-premier Geoffrey Howe, de voorbode van Thatchers ondergang. Peter Lilley (handel en industrie): „Ze was vaak vreselijk grof tegen hem.”

Howe neemt wraak door na zijn aftreden in het Lagerhuis de historische woorden te spreken: „Ik ben vermoedelijk de eerste minister die opstapt omdat hij het eens is met het beleid.” Iedereen lacht, behalve Thatcher die zichzelf nog steeds onaanstaanbaar waant en niet doorheeft dat de partij haar na elf jaar premierschap meer dan beu is. Ze gaat vol vertrouwen naar Parijs voor een politieke top, terwijl achter haar rug politiek opponent Michael Heseltine zijn messen slijpt.

Verbijsterend zijn de archiefbeelden aan het slot. Een verwaaste Thatcher zegt tot negen maal toe – onderbroken door ondraaglijke stiltes – dat het niet waar is dat ministers met aftreden hebben gedreigd als zij zou blijven. Dan zoeken haar vingers een wit zijden doekje. Er valt een bevrijdende traan.

Toneelprijs voor Ariane Schluter

AMSTERDAM – Actrice Anne-Wil Blankers geeft de Theo Mann-Bouwmeesterting door aan Ariane Schluter. Blankers had de ring zestien jaar in bezit.

Theo Mann-Bouwmeester kreeg de ring in 1911 van het publiek, ter ere van haar veertigjarige jubileum. Zij gaf hem in 1934 door aan Else Mauhs en zo werd het traditie dat de eigenares de ring doorgaf aan een volgende actrice, die in haar ogen een belangrijke bijdrage had geleverd aan het Nederlandse toneel. Na Else Mauhs werd de ring gedragen door Caro van Eyck (1959), Annet Nieuwenhuizen (1980) en Anne-Wil Blankers (1994). Schluter, verbonden aan het Nationale Toneel, is de zesde drager van de ring.

Documentaire over Ayaan Hirsi Ali

AMSTERDAM – Op het Nederlands Film Festival zal een documentaire over Ayaan Hirsi Ali te zien zijn. De documentaire 'De Leugen' is gemaakt door Robert Oey en gaat 25 september in de Stadsschouwburg van Utrecht in première.

In de documentaire komt Hirsi Ali zelf ook aan het woord. Oey wil door middel van liedjes de motieven en emoties blootleggen achter het drama van de van leugens beschuldigde Hirsi Ali. In mei 2006 ontstond een rel rondom het toenmalige VVD-Kamerlid, omdat zij niet in het bezit zou zijn van de Nederlandse nationaliteit. Dat leidde uiteindelijk tot de val van het kabinet. Vanaf 30 september is 'De Leugen' te zien in de Nederlandse bioscopen.

Neva Özgen: de kemence

„Iemand van het ensemble kwam naar me toe en vroeg of ze mijn instrument mocht aanraken. Natuurlijk, zei ik”, vertelt de Turkse Neva Özgen. „Ze was verrast dat uit zo'n klein instrument zo'n groots geluid kan komen.” Özgen heeft een 'kemence' naar de Atlas Academy meegenomen. Met dit mediterraan instrument met drie snaren dat bijzonder veel lijkt op de menselijke stem, speelt ze

over de hele wereld, van klassiek tot folk en jazz. Toen Özgen in 2002 betrokken raakte bij het Atlas Ensemble, kon ze nog amper noten lezen volgens het westerse systeem. Ze is erg enthousiast over de Academy. „Het biedt me de mogelijkheid om muzikanten als de Indiase 'sarangi'-speler Dhruva Ghosh te ontmoeten, met wie ik al heel lang samen heb willen spelen.”

Bassem Alkhour: de qanun

Bassem Alkhour studeerde de 'qanun' aan het conservatorium in zijn geboorteplaats Damascus in Syrië. Later studeerde hij ook af als operazanger in Den Haag. Maar hij wordt vooral gevraagd om zijn bijzondere instrument, zo ook in het Atlas Ensemble. „Als je hier speelt gaan er deuren open voor je instrument, en voor jezelf als speler.” De 'qanun' is een plankiter. Met

zijn 87 snaren en 26 tonen geeft het instrument een krachtig geluid. „In de Arabische wereld kunnen ze zich amper voorstellen dat je meer dan alleen traditionele muziek kunt maken met de 'qanun.’” Volgens Alkhour is de Academy best vermoeiend, je wilt immers zoveel leren. Het heeft ook een groot voordeel. „Ik hoef nu niet naar India of China te reizen, om muzikanten van daar te ontmoeten.”

FOTO'S WERRY CRONE, TROUW

Lan Weiwei: de pipa

„Ik wil hier op de Atlas Academy zo graag begrijpen hoe anderzamen instrument in elkaar steekt, dat ik soms vergeet me op mezelf te concentreren”, zegt de Chinese Lan Weiwei. Ze speelt al vanaf haar vierde pipa, een viersnarig instrument uit China dat verwant is aan de Perzische luit. Vroeger waren de snaren van de pipa van zijde, maar tegenwoordig van nylon. De pipa wordt in een

hoog tempo en met speciale nepnagels bespeeld. Weiwei geeft les aan het Central Conservatory of Music in Peking. Hier in Amsterdam tussen musici uit allerlei culturen ziet ze hoe indrukwekkend de traditie van Chinese muziek eigenlijk is. „Ik breng mijn traditionele muziek in het ensemble in en ontdek hoezeer mijn muziek verbonden is met mijn Chinese identiteit.”